

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

אכ אצת יכ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969

תרגום אשכנזי

ש פ ט י מ כ א

אֲשֶׁר-פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל-תַּחַן דָּם
נָקִי בְּקָרֵב עִמָּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר
לָהֶם הַדָּם: (ט) וְאֵתָּה תִּבְעַר הַדָּם
הַנָּקִי מִקֶּרְבֶּךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר
בְּעֵינֵי יְהוָה: (י) כִּי-תֵצֵא
לְמַלְחָמָה עַל-אִיבֶיךָ וְנִתְּנוּ יְהוָה

דוא ערלעזט האסט, אונד רעכט
נע עם איהם ניכט אלס אונ-
שולדיג. פֿערגאססענעם בלוט
צו, אלסראן איזט איהנען דו-
זעם בלוט פֿערזעהנט. (ט) דוא
אבער האסט אויף דיעזע וויי-
זעדיא אנקלאגע אונשולדיגעם
בלוטס פֿאן דיר וועגנעשאפֿט,
ווען דוא דאז געטהאן, וואס
אין דען אויגען דעם עוויגען
רעכט איזט.

(י) ווען דוא ווידער דיינע פֿיינדע צו פֿעלדע ציהעסט, דער עוויגע דיון גאטט גיכט איהן

תרגום אונקלוס

ר ש י

לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הִי פְּרָקָא יִי וְלֹא תַחַן
חֹכֶת דָּם זְכָאִי בְּגוּ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְיִחְפַּר
לְהוֹן עַל דְּקָא: (ט) וְאֵת תַּפְּלֵי חֹכֶת דָּם
זְכָאִי מִבִּינְךָ אָרִי תַעֲבִיד דְּקֶשֶׁר קָדָם יִי:
(י) אָרִי תַפּוּק לְאַחָא קָרְבָּא עַל בְּעַלֵּי
דְּבַבְךָ

(ח) ונכפר להם הדם. הכתוב מבשרם
שמעשו כן יכופר להם העון: (ט) ואתה
תבער. מגיד שאם נמצא ההורג אחר
שנתערפה העגלה הרי זה יהרג והוא הישר
בעיני ה'.
(י) כי תצא למלחמה. במלחמת הרשות
הכתוב מדבר שבמלחמת ארץ ישראל
אין לומר ושנית שבין שהרי כבר נאמר לא
תחיה

ב א ו ר

הם, אלא לא ראינוהו, ופטרונוהו בלא מזונות ובלא לוייה: (ח) דם נקי, שפיכות דם של נקי,
כלומר שלא יארע עוד כזה הנמצא חלל, או שלא נעשה בדין אם נמקור על הרובח שלא נחזיק
את הנקי לרשע: ונכפר, חסר תי"ו (כי ראוי להיות ונתכפר), כמו ונסורו כל הנשים, והם
שנים בנינים, בנין התפעל עם בנין נפעל. (הראב"ע). ועם מפות עגלה ערופה יתכן שהוא
להסיר גנות ומשד מעל זקני העיר הקרובי אל החלל שהם אינם נמלטי' מן המשד שהעלימו
עיניהם מן הרובח ונתנוהו לברוח או שעודנו בעירם ולא יעשו בו משפט כראוי. והנה רחילת
ידים משל לנקיון הלב ועל כן אמרו ידיו לא שפכו ועינינו לא ראו, לנקות עצמם מן המשד,
ועריפת העגלה ירמוז לכשימלאו את הרובח לא יאסרו עליו רק ימיתוהו בלי חמלה כמו העגלה
אשר הסירו את ערסה, ונחל איתן תואר אל המשפט שהוא אללם חוק וחקיף מזור לא ימוט ולא
ינטה, וקשה הוא באדמה שעודנו קרקע עולם ולא רוככה ע"י עבודה וזריעה: (ט) הדם הנקי,
הטעם אם תמצא הרובח תדינו במשפט ותהרגנו, וכן אמרו בש"ס (כתובות ל"ז), מגיד שאם
נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה הרי זה יהרג, והוא הישר בעיני ה' וכן כתב הראש"ס.
ויהיה לפ' כי מלשון דהא. אמנם לדעת המתרגם האשכנזי והראב"ע באור הכתוב ואתה תבער,
הוא שעי' המורה הזאת אם תקיימה ותעשה הישר בעיני ה', הרי בערת את עונש של שפיכות
דם נקי מקרבך, ויהי' כי תעשה כמו אם תעשה:

(י) כי תצא למלחמה, במלחמת הרשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושנית
שבין, שהרי כבר נאמר לא תחיה כל נשמה. (רש"י). וכן הוא אף לדעת הרמב"ם שהבאתי
למעלה

ה מ ע מ ר

(י) כי תצא למלחמה, אחרי שדבר מתיקון חכמת המדינה בכללה ידבר עתה מקובות חכמת
הבית

כ י ת צ א כ א

תרגום אשכנזי קח

אלהיה בידך ושבת שביו :
(יא) וראית בשביה אשת יפת-
תאר והשקת בה ולקחת לך
לאשה : (יב) והבאתה אל-תוך
ביתך וגלחת את-ראשה ועשתה
את-צפרניה : (יג) והסירה את-

דיר אין דינע האנד, דאס
דוא פאן איהם געפאנגענע
וועגפיהרעסט ; (יא) אונטער
דען געפאנגענען ערבליקעסט
דיא איינע פרויענספערזאן פאן
שענער געשטאלט, אונד דוא
האסט לוסט צו איהר, זיא דיר
צור פרויא צו נעהמען : (יב) זא
זאלסט דוא זיא פארהער אין
דיין הויז ברינגען, דאזעלבסט
זאלל זיא זיך איהר הויפט ;

שמלח

האמר אבשעערען אונד דיא נעגעל בעשניידען, (יג) דאז קלייד איהרער געפאנגענע
שאפט

תרגום אונקלוס

ר ש י

דבדך וימסרינון יי אלהך בידך ותשבי
שביהון : (יא) ותחזי בשביה אתהא שפירת
חיוו ותתריעי בה ותסבה לך לאנתח:
(יב) ותעלינה לגו ביתך ותגלח ית רישה
ותרבי ית מופרהא : (יג) ותערי ית פסות

תחיה כל נשמה (דברים כ') : ושבת
שביו . לרבות כנעניי שבתוכה ואף על פי
שהן משבעה אומות : (יא) ולקחת לך
לאשה . לא דברה תורה אלא כנגד יצר
הרע אם אין הקב"ה מתיר ישאנה באיסור
אבל אם נשאה סופו להיות שגאה שנאמר
אחריו כי תהיין לאיש וגומר וסופו להוליד
ממה בן סורר ומורה לכך נסמכו פרשיות
הללו : אשת . אפילו אשת איש : (יב) ועשתה
את למריה . תגדלם כדי שתנוול : (יג) והסירה את שמלת שביה . לפי שהם נאים

שביה

ב א ו ר

למעלה, כי אם לא יסלימו שבעה עממים הרי נאמר לא תחיה ואם יסלימו עמם ויהיו להם למס
עובד אז לא יוכלו לשבות מהם שבי : שביו, שבי ממנו, ולפי שעל הרוב יורה הכוונת על הקנין
לכן סמכו רבותינו ז"ל עליו לומר לרבות כנענים שבתוכה ואע"פ שהם משבעה אומות : (יא) אשת,
חסר הנסמך ודרשו רז"ל אפילו אשת איש : יפת תאר, בעיניו . (הראב"ע), ובספרי מנין אפילו
כעורה ת"ל וחסקת בה : וחסקת בה, שתחשקנה לקחת לך לאשה, כי אחר כן יאמר ובעלתה,
וכמוהו ואקח אותה לי לאשה (שייעדה להיות אשתו) . (הראב"ע), וכן הוא בתרגום אשכנזי :
(יב) ועשתה את צפרניה, לשון הרמז"ן תגדלם כדי שתנוול דברי רש"י בדברי ר' עקיבא, וכן
פירש אונקלוס . והנה לדעתם יהיה ועשתה כמו ועשתה את התבואה (ויקרא כ"ה כ"א), כי הלמיחה
תקרא עשייה, אבל בספרי אמר ר' אליעזר לא עשה רגליו ולא עשה שפמו (שמואל
ב' י"ט כ"ג), והיא ראיה גדולה, לכך אני אומר כי כל אלה משפטי אבילות הם והכל נמשך אל
ובנתה את אביה ואת אמה, יורה שתגלח את ראשה בדרך האבילות כענין שנאמר ויגו את ראשו
(חובב א' ב'), וכן גוי נזרד (ירמיה ז' כ"ט), וכן קבילות הלפרנים אבילות כגלות הראש, כי מנהג
הנשים הי' לגדלם ולצבעם במיני הפוך והלצבעונים, עד כאן דבריו בקולך, וכן תרגם המתרגם
האשכנזי, והרמז"ס ז"ל פסק כר"ע : (יג) והסירה את שמלת שביה, אף זה מרכה אבילות,
שהבגדים

ה מ ע ר

הבית איש ואשתו אב ובנים, והתחיל במלות יפת תאר לפי שנאמר למעלה עניני מלחמה, ואך
הפסיק ביניהם בזין עגלה ערופה להשלים המלות התלויות בנזור כאשר בארנו . והנה זכר
המלה רק עתה כי במדבר לא היו לריבין לה, כי סיחון ועוג היו משבעת העמים ואינו נוהג
בהם דין יפת תאר כמו שכתב רש"י במלחמת רשות הכתוב מדברו בו' וגם נמדין הרגו כל אשה
יודעת איש שענינו הראויה להבעל אע"פ שלא נבעלה כמו שפירשו חז"ל .

תרגום אשכנזי

שאפט אבלענען, אין דיינעם
הויזע בלייבען אונד איינען מאַ
נאט לאנג איהרען פֿאַטער אונד
איהרע מוטטער בעוויינן; אַלס
דאָן קאַנסט דוא צו איהר קאַמ
מען, איהר בייאואָהנען אונד
זיא דיינע פֿרויא זיין לאַססען.
(יד) ווען דוא אַבער קיינען גע
פֿאַללען מעהר אַן איהר פֿאַג
דעסט, זאָ מוסט דוא זיא פֿער
אַבשיעדען, אונד זיך זעלבסט
איבערלאַססען; פֿערקויפֿען

כי תצא כא

שְׁמַלְתְּ שְׁבִיָּה מֵעֲלִיָּה וַיִּשְׁבֶּה
בְּבֵיתְךָ וּבְכַתְּהָ אֶת־אֲבִיהָ וְאֶת־
אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא
אֵלֶיהָ וּבְעֵלְתָהּ וְהִיתָה לְךָ לְאִשָּׁה:
(יד) וְהָיָה אִם־לֹא תִפְצֹת בָּהּ
וְשַׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לָאֵל
תַּמְכַּרְנָהּ בְּכֶסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ

תחת

דאָרפֿסט דוא זיא ניכט, צור שקלאפֿין דאָרפֿסט דוא זיא ניכט מאַכען, דאָ דוא זיא גע
שוועסט

ר ש י

תרגום אונקלוס

שהנכרים בנותיהם מתקשות במלחמה
בשביל להזנות אחריים עמהם: וישנה
בביתך. בבית שמשתמש בו נכנס ונתקל בה
יולא ונתקל בה רואה בבכיותה רואה בנוולה
שתתגנה עליו: ובנתה את אביה. כל
כך למה כדי שתהא בת ישראל שמחה וזו
עלנה בת ישראל מתקשת וזו מתנוול:
(יד) והיה אם לא חפלת בה. מבשרך
סוסף לשנאתה: לא תתעמר בה. לא
תשתמש בה בלשון פרסי קורין לעבדות ושמוע עימראה מיסודו של רבי משה דרשן למדתי כן:

שְׁבִיָּה מִגֵּה וְתִיחַב בְּבֵיתְךָ וְתִכְפִּי יַח אָבוֹתָא
וְיַח אִמָּהּ יָרַח יוֹמִין וּבְחַר כֵּן תִּיעוֹל לְוַתָּהּ
וְתִבְעֵלֶינָהּ וְתִהְיִי לְךָ לְאִנְתּוֹ: (יד) וְיִהְיֶה אִם
לֹא תִתְרַעֲוִי בָּהּ וְתִפְטָרֶינָהּ לְנַפְשָׁהּ וּזְבָנָא
לֹא תִזְבְּנֶינָהּ בְּכֶסֶפָא לֹא תִתְגַּר בָּהּ תַּלְף

די

פ

ב א ו ר

שהבגדים שיוכלות גם למלחמה היו נאים ומקושטים ביותר: ובכחה אח אביה, הטעם לדעת
הראב"ע שנתנה לה התורה זמן כמשפט הזכרים על מת לכבוד אביה ואמה שמתו במלחמה,
והשקול הדעת מחייב כל אדם לכבד את אביו ואת אמו בחיים ובמות. ויתכן שלא לזה הכתוב
שתגלח את ראשה ותסיר שמלת שביה מעליה ותכבה את אביה ואת אמה, אלא שדבר הכתוב
בהווה. והכוונה כך הוא, אחרי שנודע שע"פ הרוב השבויים והגולים אל ארץ אחרת יקונו
על ארץ אבותם גלו משם, וישליכו מעליהם את מלבושיהם הנאים ויגלחו את שערם, לפי
שמואסים גם, ונאמרים על אבותיהם שמתו או שפחדו מהם בלי תקוה לראותם עוד עד עולם,
ויהיה הדבר מגונה ומאוס מאד, אם בעת הבני והלער הזה תרצה לבוא אליה להשקיט חשקך
ותאוחך, ולבה כל עמה. והלא באשתו אמרו חכמינו ז"ל אם מלטערת אסור לבוא אליה עד שיפייסנה
תחלה קל וחומר בשביה שמלטערת ומקוננת תמיד; לכן אמר הכתוב והבאתה אל תוך ביתך
ותניחנה חודש ימים כדי שתוכל לעשות כדרך המקוננים לגלח ראשה ולעשות לפרינה ולהסיר
שמלתה מעליה ולבנות את אבותיה, ואחרי הזמן יקל לערה ונפשה תשיב אליה ויהיה לבה שמח
באהבתך, אז תבא אליה ובעלתה, וכן דעת הרב המורה: (יד) ושלחחה לנפשה, תשלחנה
לרצונה, לפי שביאה ראשונה הותרה לו בעוד לא נתגיירה, ואחר שישנה בביתך נמשפט, אם חפץ
בה, והיא רוצה להכנס תחת כנפי השבינה, הרי זו מתגיירת וטובלת ככל הגרים, ותנשא לו
על ידי כתובה וקדושין. ואם לא חפץ בה, משלחה בלא גט. וכן אם לא רצתה להתגייר,
מקבלת שבע מצות בני נח ומשלחה לנפשה, והרי היא ככל הגרים התושבים, ואינו נושאה,
שאסור לישא אשה שלא נתגיירה. (מדברי הרמב"ם ז"ל ה"מ פ"ח): לא תתעמר בה, לשון שמוע
לא

כי תצא כא

תחת אשר עניתה: ס (טו) כי-
תהיין לאיש שתי נשים האחת
אהובה והאחת שנואה וילדו-לו
בנים האהובה והשנואה והיה
הבן הבכור לשניאה: (טז) והיה
ביום הנחילו את-בניו את אשר-
יהיה לו לא יוכל לבכר את-בן
האהובה על-פני בן-השנואה
הבכר: (יז) כי את-הבכר בן
השנואה יכיר לתת לו פי שנים

בכל

תרגום אשכנזי קט

שוועבט האסט. (טו) ווען איין
מאן צווייא ווייבער האט, דיא
איינע ווירד געליעבט, דיא
אנדערע געהאסט, אונד ביי-
דע געבעהרען איהם זעהנע,
דיא געליעבטע אונד דיא גע-
האסטע; זא אבער דאס
דער ערשטגעבארנע זאָהן
דער פֿערהאסטען איזט;
(טז) אונד דיא צייט קאָממט,
דאָס ער זיינען קינדערן פֿער-
טהיילען ווילל, וואָס ער אין
פֿערמעגען האָט: זאָ קאָן
ער דען זאָהן דער געליעב-
טען ניכט פֿיר דען ערשטגע-
בארנען מאַכען, אונד דעם
ווירקליכען אַערשטגעבארנען

זאָהן דער געהאסטען פֿאַרזייען; (יז) זאָנדערן מוס דען ערשטגעבארנען דער פֿער-
האסטען פֿרויאַ אנערקעננען, איהם פֿאָן אללעם, וואָס פֿאַרהאַנדען איזט, איינען צווייאַ-

פֿאַ-

ר ש י

תרגום אונקלוס

די עניתה: (טו) ארי תהון לגבר תרתיין (יז) פי שנים. כנגד שני אחים:
גשין חדא רחוקתא וחדא שנואתא וילידן
ליה בנין רחוקתא ושנואתא ויהי ברא בוקרא לשנואתא: (טז) ויהי ביומא דנחמין
לבנוהי יתדי יהי ליה לית ליה רשו לבכרא ית בר רחוקתא על אפי בר שנואתא
בוקרא: (יז) ארי ית בוקרא בר שנואתא יפריש למתן ליה תרין חולקין בכל די
ישחכח

ב א ו ר

לא תשתמש בשפחה, כי אם תהיה חפזית, וכל זה נכח ושלמחה לנפשה, לרצונה, שלא ימכרנה
ולא יחזיקנה בביתו בשפחה, וכן הוא בספרי. ורש"י ורמב"ן ז"ל מלאו שורש להוראה זאת בל' פרסי
וכלשון הערבי: עניתה, נביאה ראשונה: (טו) האחת אהובה, מוסב על תהיין לאיש, והטעם
האחת תהיה לאיש אהובה: לשניאה, תואר השם: (טז) ביום הנחילו, נכריאת גופו, או ביום
מותו והוא שכיב מרע או בית דין ינחילו (הראב"ע): לבכר, לעשותו בכור לענין ירושה:
על פני בן השנואה הבכור, צעוד ולפי שכן הנשואה הכבוד קיים, ויתכן שהוא כמו לפני,
ובן מתורגם כלשון אשכנזי: (יז) יכיר, יודה שהוא בן הכבוד ולו משפט הכבודה ליטול פי שנים:
פי שנים, שיקח שני חלקים, אם היו שלשה בנים יחשבו שהם ארבע' ויקח שני חלקים, ואם שנים
יחשבו

ה מ ע ר

(טו) כי תהיין לאיש, ידוע כי נימים ההם ה' כל איש שורר בביתו באות נפשו באין מכלים דבה,
הוא רודה באפו באשתו ובניו ואין מי יאמר לו מה תעשה; אולם תורתנו התמימה כל ררכיה
דרכי

תרגום אשכנזי

כי תצא כא

בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ כִּי-
הוּא רֵאשִׁית אָנוּ לוֹ מִשְׁפָּט
הַבְּכֹרָה: ס (יח) כִּי-
יְהִי לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינְנוּ
שָׁמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ
וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:
(יט) וַתִּפְּשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ

פֶּאָטְען אַנטהויל צו געבען,
דען דיעוער איזט ערשטלינג
זיינער קראַפֿט, איהם גע-
ביהרט דאָן רעכט דער
ערשטגעבורט. (יח) ווען
יעמאַנד איינען אונגעהאַר-
מען ווידערשפענסטיגען זאָהן
האַט, דער דער שטיממע
זיינעם פֶּאָטערס אונד זיי-
נער מוטטער ניכט געהאַר-
כעט; זיא האַבען איהן אויך
געצייכטיגעט, אונד ער ווילל

אחו

דעננאך ניכט געהאַרבען: (יט) זאָ זאָללען איהן פֶּאָטער אונד מוטטער ערגריי-
פֶּען

תרגום אונקלוס

ר ש י

וְשִׁתְּכָה לִיָּה אָרִי הוּא רֵישׁ תּוֹקְפִיָּה לִיָּה
חֲזִיָּא דִּינָא דְבְּכֹרְתָא: (יח) אָרִי יְהִי לְגַבְר
בְּר קָטִי וּמְרוּד לִיתְחֹזִי מְקַבִּיל לְמִימְר
אֲבוּהִי וְלְמִימְר אִמִּיה וּמְלַפִּין יְתִיָּה וְלֹא
מְקַבִּיל מְגֻהוֹן: (יט) וַיִּחְדָּן בֵּיה אָבוּהִי

בכל אשר ימצא לו. מכאן שאין הבכור
נוטל פי שנים בראוי לכא לאחר מיתת
האב ככמוחוק: (יח) סורר. סר מן הדרך:
ומורה. מסרב בדברי אביו לשון ממרים:
ויסרו אותו. מתרין בו בפני ג' ומלקין
אותו. בן סורר ומורה אינו חייב עד
שיגנוב ויאכל תרטימר נשר וישתה חלי
לוג יין שנא' זולל וסובא ונאמר אל תהי
בסובאי

ואמיה

ב א ו ר

יחזבו שלשה. (הראב"ע): כי הוא ראשית אוננו, הנודע, עם הישר ידבר וכל ישראל בחוקת
ישרים. (הראב"ע): (יח) בן סורר ומורה, כמו כפרה סוררה, הולך טובב בתאות לבו ומורה
כנגד מלות אבותיו, והם לא יבקשו ממנו כי אם הטוב והישר, כי כל ישראל בחוקת ישרים:
בקול אביו, בתוכחת אביו: ויסרו אחו, מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. (רש"י), והוא
מגמרא דסוהדרין (דף ע"א). ואונקלוס תרגם ומלפין יתי, ונראה מפשטות הכתוב שכל זה מן
התנאים, שאביו ואמו ויסרו אותו בדברי תוכחה ומוסר, או בנגערה ונאלצה, או בשוט ושבת,
ועם כל זה לא שמע אליהם, או יתפשו בו וגו' וכבר נאמר לשון יסר על דברי תוכחה והתראה
בלבד, שמע בני מוסר אביך (משלי א' ח'), בדברים לא יוסר עבד (שם כ"ט ב'), אבל בן
חורין

ה מע מ ר

דרכי נועם לא נתנה רשות לשום אדם לעות משפט איש, יהי מי שיהי, ושמה חק וגבול גם
למושל בית גם למושל עמים, ולכן לא היה ביד האב לבכר אחד מבניו על פני אחיו אשר לו
משפט הבכורה, ויען שעיקר פי שנים הוא בנחלת שדה וכרמים וכבר אמרו שאין הבכור נוטל בראוי
ככמוחוק לכן באה המלוכה במשנה תורה כאשר נכנסו לארץ. (יח) כי יהי לאיש בן סורר, עוד
יוסיף לגדור בעד ממשלת האב לנלתי יסלוט בחפלו בבניו, ואמר אף אם הבן סורר ומורה איננו
שומע בקול אביו, ולפי משפטי העמים היה ביד האב להכותו נפש, לא יעשה בן בישראל, אך
יביאנו לפני יודעי דת ודין ועל פיהם יהי. והנה תוכן המלוכה הזאת כבר נכלל במלות כבוד את
אביך ואת אמך. (יט) ותפשו בו אביו ואמו, אמר אביו ואמו להורות שנמשפט הבנים יש כח
לאם כמו לאב תחת שנימים ההם לא היו דכריה נשמעי כלל, והדיינים אך לאב הטו און.
ותלית

כי תצא כא

אתו אל זקני עירו ואל שער
מקמו: (כ) ואמרו אל זקני עירו
בגנו זה סורר ומרה איננו שמע
בקלנו זולל וסבא: (כא) ורגמהו
כל אנשי עירו באבנים ומת
ובערת הרע מקרבך וכל ישראל
ישמעו ויראו: (כב) וכי
יהיה באיש הטא משפט מות
והומת ותלית אתו על עין:

לא

חרגום אשכנזי קי

פען, אונד פאר דוא עלטע
סטען דער שטאדט, אין דאז
טהאר זיינעם ארטעס ברינגען,
(כ) אונד צודען עלטעסטען זיי
נער שטאדט שפרעכען: דיוער
אונזער זאָהן איזט אונגעהאר-
זאם אונד ווידערשפענסטיג,
ווילל אונד ניכט פאלגען, איזט
איין ליעדערליכער שלעממער
אונד טרינקבאלד; (כא) זא
זאלען איהן אללע לייטע דער
שטאדט מיט שטיינען צו טאדע
ווערען; אויף זאלכע ווייזע
זאלסט דוא דען בעוועויכט
אויס דיינעם מיטטעל שאפע
פען, דאמיט עס גאנץ ישראל

הערע, אונד זיך פירכטע. (כב) ווען יעמאנד איין פערברעכען בעגאנגען, ווארויף
דא טאדעסשטראפע געהערט, אונד ווירד הינגעריכטעט, אונד אן איין האלץ
גע

ר ש י

כסובאי יין צוללי בשר למו (משלי כ"ג)
ובן סורר ומורה נהרג על שם סוכו הגיעה
חורה לסוף דעתו סוף שמכלה ממון אביו
ומבקש לימודו ואינו מולא ועומד בפרשת
דרכים ומלסטם הנריות אמרה חורה
ימות זכאי ואל ימות חייב: (כא) וכל
ישראל ישמעו ויראו. מכאן שלריך הנדרה
בבית דין פלוני נסקל על שהיה בן סורר
ומורה: (כב) וכי יהיה באיש חטא משפט
מות. סמיכות הפרשיות מגיד שאם חסיד
עליו אביו ואמו סוף שיכל לתרבות רעה
ויעבור עבירות ויתחייב מיתה בבית דין:
ותלית אותו על עץ. רבותינו אמרו כל
הנסקלין

חרגום אונקלוס

ואמיה ויפקון יתיה להדם כבי קרתיה
ולחרע בית דין אתריה: (כ) וימרון לבבי
קרתיה ברנא דין סמי ומרוד ליתוהי
מקביל למימרגא זליל בסר וסבי חמר:
(כא) וירגמוניה כל אינשי קרתיה באבניא
וימות ותפלי עביד דביש מבינה וכל ישראל
ישמעון וידחלו: (כב) וארי יהי בגבר חובת
דין וקטול ותקטיל ותחלוב יתיה על
צליבא

ב א ו ר

חורין יוסר בדברים: (כ) זולל, מסורא זולל בשר, רק הוא שם כלל לנוחן בכל מה שיתאזה
כל מה שינוקש ממנו: וסבא, מרכה לשתות והוא המשתכר. (הראב"ע). ומי שהוא משולח אל
התאוות ואינו נוהג חק וגבול לתשוקותיו הוא סורר מדרכי החכמה ומורה בקול המוסר.
והנה על דעת רז"ל בן סורר ומורה אינו קטן, לפי שהקטן פטור מכל העונשין ומכל המכות, אבל
הבא שתי שער' ואף שאין עליו עתה חטא משפט מות, על שם סוכו הוא נדון, וזה טעם וכל
ישראל ישמעו ויראו, כי לא הומת בגודל חטאו, אלא ליסר בו את הכזים, ושלא יהיה תקלה
לאחרים, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב: (כב) ותלית אותו, רבותינו ז"ל אמרו כל

ה מ ע ר

(כב) ותלית אותו, רש"י ז"ל כתב רבותינו אמרו כל הנסקלין נתלין וכבר העירו מפרשים כי
זה

חרגום אשכנזי

געהענקט : (כג) זאָ זאָלל זיין לייכנאָם ניכט איבער נאָכט אַס האָלצע בלייבען, זאָנדערן דוא מוסט איהן דעסזעלבען טאָגעס בעגראַבען, דען איין געהענקטער איזט איינע גע- רינגשעטצונג גאָטטעס, אונד דוא מוסט דאָו ערדרייך, דאָו דער עוויגע דיין גאָטט דיך

ר ש י

הנסקלין נתלין שנאמר כי קללת אלהים תלוי והמברך ה' בסקילה : (כג) כי קללת אלהים תלוי. זלזלו של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו משל לשני אחים תאומים שהיו דומים זה לזה אחד נעשה מלך ואחד נתפס ללסטיות ונתלה

כי תצא כא

(כג) לֹא-תִלִּין נְבִלְתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי-קָבֹר תִּקְבְּרֵנוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי-קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּי וְלֹא תִטְמָא אֶת-אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

נתן

חרגום אונקלוס

צָלִיבָא : (כג) לֹא תִבִּית נְבִילְתִיהָ עַל צָלִיבָא אַרְי מְקַבֵּר תִּקְבְּרִינִיהָ בַּיּוֹמָא הַהוּא אַרְי עַל דְּחַב קָדָם יִי אַצְטִילִיב וְלֹא תִסְטָיִב יַח אַרְעָךָ דִּי יִי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחְסָנָא : לא

ב א ו ר

הנסקלין נתלין. (רש"י), ויהיה לפי זה ותלית מתצונת התנאי; אמנם אלו דברי יחיד הם, והלכה כדברי חכמים, שאינו נתלה אלא המגדף והעובד ע"ז, ואמרו שזהו טעם כי קללת אלהים תלוי, שאמרו מפני מה זה תלוי? על שברך את השם, או עבד ע"ז, ולפי זה גם ותלית אותו חלק מהתנאי, שאשר יתחייב תלוי ותתלה אותו, או לא תלין וגומר. ועל דרך הפשט כי קללת אלהים תלוי כמו שכתב רש"י, שכל אדם הנברא בללם אלהים כשהוא תלוי זלזלו של מלך הוא, שאדם עשוי בדמות דיוקנו, וישראל הם בניו. משל לשני אחים תאומים שהיו דומים זה לזה, האחד נעשה מלך, והשני נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שבמקרא לשון הקל זלזול (גערינגשעטצונג), כמו והוא קללני קללה נמרצת (מלכים א' ב' ח'): (כג) ולא תטמא אח אדמתך, מוסב על כי קבר תקברנו. והשעור לא תלין נבלתו על

ה מ ע מ ר

זה אך דעת ר"א וחכמים אומרים שרק מגדף ועובד ע"ז (סנהדרין מ"ה ב'), ויראה לי שרש"י אחז בשטת ר"א לפי שמפשטות המאמרים נראה שאחרי שהזכיר בן סורר ומורה ורגמו אותו באבנים זכר גם דין התלוי. (כג) לא תלין נבלתו, נודע הוא כי צימים ההם המנהג לכת נבלת האיש אשר הומת בידי אדם (אם גופו או ראשו) למאכל לעוף השמים ויהי' דראון לכל בשר למען יראו העם ולא יזידו עוד, ובאשר מלינו בשר האופים ואכל העוף את בשרך מעליך (בראשית ו' י"ט); אולם משפט תורתנו הקדושה כי מיתה ממרקת כל מרי, ובמותו סר כל עון וכל חטאת תכופר כי מעבר לעבר המשפט אך לאלקים הוא, ואין עוד ביד האדם להעניש החוטא, ולכן כותה להיות לו קבורה באחד העם למען לא יהי' הוא וכל בני משפחתו לבח. וכבר בא בקבלה שתולין אותו סמוך לשקיעת החמה ומתירין אותו מיד, ואולי זה דעת אונקלוס שתרגם ארי על דחב קדם ה' (וכל החוטא חב קדם ה' אם גם איננו מגדף או ע"ז) אנטליב, כלומר כבר קבל עונשו. עוד יראה לי כי מני קדם הפתאים ומהבליים אשר יאמינו בשוא נחשה עיניהם יראו זרות, אם יעברו באישון לילה במקום שם נעשה משפט מות באיש, וכפרט אם עוד גיו הנדון על העץ, שערים ירקדו שם, ודמויו בלהות יבעתוס שם, ורכים יחזבו כי בגלגלת הנדון או באחד משאר אבריו נחש ינחשו בו כאשר נודע כל זה, ותורתנו התמימה מגמתה להרחיק אמונת הבל מעם הנבחר, לכן בא הלוי לקבור הנדון, וח"ל קבלו שגם העץ שנתלה בו והאבן שנסקל בו נקבר עמו וזה נכון מאד על פי דרכנו, ועל זה נאמר ולא תטמא את אדמתך

כי

כי תצא כא כב

נתן לך נחלה: ס כב (א) לא-
תראה את-שור אחיך או את-
שיו נדחים והתעלמת מהם השב
תשיבם לאחיק: (ג) ואם-לא
קרוב אחיק אליך ורא ידעתו
ואספתו אל-תוך ביתך והיה
עמך עד דרש אחיק אתו והשבתו
לו: (ג) וכן תעשה להמרו וכן

חעשה

תרגום אשכנזי קיא

דיר צום בעזיטצע גיבט, ניכט
פֿעראונרייניגען.

כב (א) ווען דוא דיינעם
ברודערס אָבסען

אָדער שאַף זיעהעסט, דאָז
זיך פֿערלויפֿען האַט, זאָ מוסט

דוא דיק איהנען ניכט ענט-
ציעהען, זאָנדערן זאָללסט

זיא צו דיינעם ברודער צו-
ריק פֿיהרען. (ג) איזט אָבער

דיין ברודער פֿאָן דיר ענט-
פֿערנט, אָדער דוא ווייסט

ניכט, וועם עס אָנגעהערט;
זאָ נים עס צו דיר אין דיין

הויז, אונד לאַכ עס בייא דיר זיין, ביז דיין ברודער דאַרנאָך פֿראַגט, דאַמיט דוא
עס איהם וויעדער געבען קאַננסט. (ג) עבען אַלזאָ זאָללסט דוא טהון מיט זיינעם

עזעל

ר ש י

ונתלה כל הרואה אותו אומר המלך תלוי.
כל קללה שנמקרא לשון הקל ולזול כמו
והוא קללני קללה נמרצת (מלבי"ם א' ב')

כב (א) והתעלמת. כונש עין כאלו
אינו רואהו: לא תראה

והתעלמת. לא תראה אותו שתעלם
ממנו זהו פשוטו ורבותינו אמרו פעמים

שאתה מתעלם וכו': (ב) עד דרוש
אחיק. וכי תעלה בלבך שיתנהו לו קודם

שירשהו אלא דרשהו שלא יהא רמאי:
והשבותו לו. שתהא בו השנה שלא יאכל בביתך כדי דמיו ותתבעס ממנו מכאן אמרו כל דבר שעושה
ואוכל יעשה ויאכל ושאינו עושה ואוכל ימכר:

תרגום אונקלוס

כב (א) לא תרני ית תורא דאחוק או ית
אמריה דמשן ותחבביש מנהון

אתקא תחבינון לאחוק: (ג) ואם לא קריב
אחוק לוחך ולא ידעתיה ותכנשיניה לגו

ביתך ויהי עמך עד דיתבע אחוק יתיה
ותחביניניה ליה: (ג) וכן תעביד לחמריה

וכן

והשבותו לו. שתהא בו השנה שלא יאכל בביתך כדי דמיו ותתבעס ממנו מכאן אמרו כל דבר שעושה
ואוכל יעשה ויאכל ושאינו עושה ואוכל ימכר:

ב א ו ר

על הען, כי קללת אלהים תלוי, כי אם קבר תקברנו ולא תטמא את אדמתך, כי היה אפשר
שיזניענו בלא קבורה, וזה לקברו שלא יטמא בו נוגע או מאהיל כדברי הרשב"ם, ואמרו רבותינו
ז"ל שמלות קבורה אף בשאר מתי ישראל בכל מקום ובכל זמן:

כב (א) לא תראה, מוסב על והתעלמת, ושיעורו אם תראה לא תעלם: והתעלמת, כונש
עין כאלו אינו רואה. (רש"י): (ב) ולא ידעתו, או אם לא ידעתו כמו מכה אביו ואמו.

(דעת הרמב"ן), וכן הוא בתרגום אשכנזי: ואספתו, אם היית שם, או בלוי שתסקדנו ביד
נאמן. (ראב"ע): והשבתו לו, שתהא בו השנה, שלא יאכל בביתך כדי דמיו ותתבעו ממנו,
מכאן

ה מ ע מ ר

כי על כל אמונת שוא יאמר הכתוב שמטמא את הארץ. — על פי הדברים האלה יתכן מה שלא
באה המלצה במדבר, כי אז היו בדרך בארץ ליה, ואם הוקע איש על הען נעשה זה חון למסנה
במקום לא עבר שם אדם כלילה ולא היה לחוש לזה.

כב (א) לא ו. ד. ג. ה., חמרי שנאמר הדינים שבין אב לבנים יבאר עתה הדינים שבין איש לעמיתו
והנה